

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani Magister Katarzyny Grabarczyk
Podległość sędziego Konstytucji i ustawom w sprawowaniu urzędu
sporządzonej w Katedrze Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i
Administracji Uniwersytetu Łódzkiego pod kierunkiem dra hab., prof.
UŁ. Konrada Składowskiego, ss. 459, Łódź 2024**

Podstawa prawna recenzji

Recenzja została sporządzona na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.).

Stopień oryginalności problemu naukowego

Problematyka podległości sędziego Konstytucji RP i ustawom w sprawowaniu urzędu, jako przedmiot rozważań naukowych podejmowanych w dysertacji doktorskiej, jest zagadnieniem badawczym ważnym poznawczo i zarazem relatywnie często rozważanym przez doktrynę (np. M. Gutowski, P. Kardas, A. Łazarska, A. Machnikowska czy W. Sanetra). Tym niemniej, trzeba mieć na uwadze, że w tym zakresie po 2015 r. w prawie polskim (tak aktach jego stanowienia, jak i stosowania) zachodzą gwałtowne, rozległe i dalekosiężne zmiany. W związku z nimi pojawiają się nowe zagadnienia badawcze wymagające naukowej refleksji. Odpowiedzią na nie jest recenzowana rozprawa doktorska. W tym też kontekście, pomimo setek polskojęzycznych publikacji na temat różnych aspektów niezawisłości sędziego sądowego oraz jego podległości w sprawowaniu urzędu Konstytucji RP i ustawom, rozprawa Pani Magister Katarzyny Grabarczyk wypełnia ważną lukę w dyscyplinie nauki prawne. Przynosi odpowiedź na pytanie, jak w Polsce współczesnej rozumie się i stosuje konstytucyjną zasadę podległości sędziego sądowego w sprawowaniu urzędu Konstytucji RP i ustawom.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że Doktorantka ustaliła w polskiej doktrynie nauk prawnych lukę dotyczącą naukowo ważnego pola badawczego i wypełniła ją podjętymi przez siebie rozważaniami.

Cel i struktura rozprawy

W rozprawie nie odnotowałem bezpośrednio ustalonego jej celu. Nie odnotowałem też bezpośrednio wyrażonej tezy czy hipotezy badawczej. Postawiono natomiast (s. 8) pięć pytań badawczych, na które Magister Katarzyna Grabarczyk udzieliła wyczerpujących odpowiedzi w poszczególnych rozdziałach dysertacji.

Pytania badawcze brzmią następująco:

- 1) Jak należy definiować pojęcie „sprawowanie urzędu” przez sędziego?
- 2) Jakie znaczenie należy przypisać zasadzie podległości sędziego Konstytucji RP oraz ustawom?
- 3) „Jak określić należy relacje między tymi zasadami?”
- 4) Jak zasada podległości sędziego Konstytucji RP i ustawom wpływa na pozycję ustrojową sędziego?
- 5) Czy znajduje ona zastosowanie poza procesem orzekania przez sędziego?

Rozprawa, oprócz wykazu skrótów, wstępu, zakończenia i bibliografii, składa się z sześciu rozdziałów. Wydzielenie poszczególnych partii rozprawy jest logiczne i zupełne. Zawartość poszczególnych rozdziałów odpowiada ich tytułom.

W całej dysertacji Autorka w szerokim zakresie prezentuje ustalenia doktryny, orzecznictwo odnoszące się do podjętej przez Nią problematyki. Co cenne, nie unika wyrażania własnych ocen także wtedy, gdy mają one krytyczny wydźwięk. Wymaga podkreślenia, że formułowane oceny są szeroko uargumentowane.

W rozdziale pierwszym Doktorantka omawia pozycję władzy sądowniczej na tle zasady podziału i równowagi władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej; w szczególności wyjaśnia, co to znaczy, że sądy i trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz? Ważnym dla prowadzonych rozważań jest wyrażony w tym rozdziale zakaz dominacji

jednej władzy nad pozostałymi władzami. Wokół bowiem tego problemu koncentruje się spór o procedurę wyboru tzw. sędziowskich członków KRS rzutujący na – podnoszoną głównie w rozdziale szóstym pracy – kwestię sądu „ustanowionego ustawą”.

Rozdział drugi został poświęcony zdefiniowaniu „sprawowania urzędu przez sędziego”, rozstrzygania „spraw” przez sędziego, wykonywania przez niego „zadań z zakresu ochrony prawnej”, jak również podziału czynności na czynności „orzecznicze” i „administracyjne”.

Motywnym przewodnim rozdziału trzeciego jest podległość sędziego sądowego Konstytucji RP i ustawom. W tej perspektywie przedmiotem uwagi uczyniono m.in. zagadnienie bezpośredniego stosowania Konstytucji RP przez sądy, jak również problematykę domniemania konstytucyjności prawa.

Rozdział czwarty pracy Magister Katarzyna Grabarczyk dotyczy nadzoru administracyjnego nad sądami powszechnymi, tak wewnętrznego, jak i zewnętrznego; przy tym, co wymaga zaznaczenia, eksponuje się w nim, że poszerzanie jego środków i wzmacnianie intensywności przez Sejm, było akceptowalne przez Trybunał Konstytucyjny. Co do nadzoru administracyjnego nad sądami powszechnymi Doktorantka stawia ważne pytanie o jego umocowanie konstytucyjne, jak też dopuszczalne konstytucyjnie warianty ustawowego uregulowania tej problematyki.

W rozdziale piątym Doktorantka podjęła problematykę odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądowych. Charakteryzuje ją w ramach dwóch reżimów prawnych: obowiązującym do 14 lutego 2020 r. i po tej dacie. Pokazuje, jak wyrażana przez prawodawcę troska o „rozliczalność” sędziów skutkowałą pogłębiającym się rozgardiaszem ustrojowym, wywołanym przynajmniej dysfunkcjonalnością podjętych działań.

W swego rodzaju „nurt” refleksji nad dysfunkcjonalnością działalności ustawodawczej Sejmu wpisany jest także rozdział szósty pracy. Dotyczy on problematyki sądu „ustanowionego ustawą” oraz dopuszczalności przeprowadzania przez sąd oceny prawidłowości powołania sędziego.

W zakończeniu publikacji Doktorantka formułuje wnioski końcowe, w tym – przedstawia je w kontekście pytań badawczych, które postawiła we

wstępie rozprawy. Wnioski są kompletne i mają umocowanie w ustaleniach prezentowanych przez Nią w poszczególnych partiach rozprawy.

Krytyka źródeł i ich wykorzystanie

Recenzowana dysertacja powstała na podstawie bogatych materiałów źródłowych, zarówno pierwotnych prawa polskiego (akty normatywne, orzecznictwo trybunałów i sądów krajowych i pozakrajowych), jak i wtórnych (monografie, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły naukowe).

W publikacji nie wykorzystano monografii M. Dąbrowski, J. Szymanek, M.M. Wiszowaty, J. Zaleśny, *Niezależność sądów i niezawisłość sędziów. Miscellanea*, Warszawa 2020.

Źródła zostały prawidłowo dobrane i użyte.

Zastosowane metody i techniki badawcze

W rozprawie zastosowano przede wszystkim metodę dogmatyczną. Użyto ją w analizie unormowań konstytucyjnych i ustawowych. Zbadano orzecznictwo, zasadniczo Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Uzupełniająco wykorzystano metodę historycznoprawną.

Wykorzystane w pracy metody badawcze są adekwatne do wyznaczonego problemu badawczego i postawionych pytań badawczych. Ich zastosowanie przebiegło prawidłowo i pozwoliło Doktorantce zrealizować zakładane cele badawcze.

Szczegółowa ocena dysertacji

W zakresie szczegółowej oceny dysertacji odnoszę się do kilku kwestii podnoszonych w rozprawie, jak też wątków, które mogłyby zostać w niej ujęte. Przepis 179: „Podobne cechy przypisać można prawu łaski, które stanowi przełamanie domniemanie kompetencyjne (tak w oryginale – J.Z.) władzy sądowniczej i może być rozpatrywane jako wyjątek od zasady odrębności władzy sądowniczej”. W doktrynie prawa raczej nie ujmuje się prawa łaski jako „przełamania domniemanie kompetencyjne władzy sądowniczej” i raczej

odosobniony jest w niej, wyrażony kilka lat temu pogląd, że prawo łaski „uwalnia” sąd od wymierzenia sprawiedliwości w danej sprawie.

W sposób precyzyjny Doktorantka scharakteryzowała okoliczności sprawowania urzędu przez sędziego. Uzupełnić je można o dwa zagadnienia szczegółowe. Po pierwsze, na podstawie art. 34 ust. 10 pkt 15 ustawy z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 632 ze zm.) wobec sędziów sądowych, co do zasady, nie przeprowadza się postępowania sprawdzającego. Okolicznością za tym przemawiającą było przede wszystkim przekonanie, że prowadzenie postępowania sprawdzającego byłoby przejawem nadmiernej ingerencji organów władzy wykonawczej w niezależność sądów, jak również kwestionowania zaufania do sędziów sądowych.

Drugie zagadnienie szczegółowe dotyczy organizowania się sędziów sądowych w stowarzyszenia, których cele dotyczą szeroko rozumianej działalności na rzecz umacniania niezależności sądów i niezawisłości sędziów, tak jak one są rozumiane przez dane stowarzyszenie, którego członkami zwyczajnymi są sędziowie. Zgodnie ze statutem niektórych z tych stowarzyszeń, członkowie zwyczajni mają obowiązek przestrzegać uchwał władz stowarzyszenia. Obowiązek ten jest formułowany w sposób całościowy, tj. odnosi się do wszystkich postaci aktywności członka stowarzyszenia, w szczególności – nie zawiera wyłączenia na okoliczność sprawowania urzędu sędziego. W świetle powyższego można postawić pytanie, czy status prawny tej grupy sędziów sądowych zgodny jest z dyspozycją art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, w myśl której, sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu podlegają tylko Konstytucji RP oraz ustawom? Jaka zachodzi relacja między obowiązkiem przestrzegania uchwał władz stowarzyszenia prowadzącego szeroko rozumianą działalność na rzecz umacniania niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a podległością sędziego w sprawowaniu urzędu tylko Konstytucji RP oraz ustawom?

Przywołane przeze mnie stwierdzenia Doktorantki oraz postawione pytania same w sobie pokazują, że recenzowana rozprawa skłania do refleksji. Inspiruje do stawiania nowych pytań badawczych. Wspominam o nich przede wszystkim w kontekście przygotowań dysertacji do druku.

Walory formalne rozprawy

Rozprawa została napisana poprawną polszczyzną i językiem prawniczym. Pani Magister Katarzyny Grabarczyk z niewątpliwym znanstwem operuje pojęciami prawniczymi. Aparat naukowy został zastosowany prawidłowo zarówno w ramach rozważań teoretycznych, jak i dogmatycznych. Formułowane przez Doktorantkę stwierdzenia są bogato udokumentowane tak w aktach normatywnych, orzecznictwie, jak również w ustaleniach doktryny.

Zwraca uwagę staranność i precyzja przeprowadzonego wywodu. Odnotowano pojedyncze błędy językowe czy tzw. „literówki”, jak „tj. Wydaniu” (s. 62); „wskazuje na możliwość przeniesienie sędziego” (s. 235); „Potworzyć należy, że nierzadko” (s. 243); „nawet jeżeli nie one stosowane” (s. 291); „Piotrkowski R.” (powinno być: Piotrowski R. – J.Z.) (s. 178, 436).

Z punktu widzenia wysokiej oceny rozprawy, nie mają one znaczenia. Wspominam o nich przede wszystkim w kontekście publikacji rozprawy, co rekomenduję Pani Doktorantce uczynić.

Konkluzje

Rozprawa doktorska Pani Magister Katarzyny Grabarczyk jest oryginalnym rozwiązaniem problemu naukowego. Ma walory tak deskrypcyjne, jak i eksplanacyjne. Charakteryzuje ją dojrzałość warsztatowa i rzetelność prowadzonego wywodu. Doktorantka potwierdziła znajomość badanej problematyki, literatury przedmiotu, umiejętność systematyki przedmiotu badań. Na tej podstawie stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani Magister Katarzyna Grabarczyk spełnia wymagania określone przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.). Doktorantka podjęła i zbadła oryginalny problem naukowy. Stopień oryginalności podjętego problemu naukowego oceniam bardzo wysoko. Ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie naukowej nauk prawnych oceniam bardzo wysoko. Nie mam też wątpliwości, że Doktorantka opanowała umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani Magister Katarzyny Grabarczyk do dalszych

stadiów przewodu doktorskiego. Zarazem składam wniosek o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pani Magister Katarzyny Grabarczyk.

Jacek Zaleśny
Uniwersytet Warszawski